

Katwijkseweg bij 32, bollenschuur

Adres	Katwijkseweg nabij 32
Postcode	geen
Kadastraal nummer	B-8777
Naam	Nvt
Beschermd gezicht	Nee
Aantal onderdelen behorend tot het beschermde monument	1
Benoeming onderdelen complex	Bollenschuur
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Datering/Bouwjaar	1912

Omvang bescherming

De bescherming betreft de BOLLENSCHUUR.

Het interieur maakt onderdeel uit van de bescherming voor wat betreft de oorspronkelijke constructie, indeling en detaillering.

Inleiding

De bollenschuur werd in 1912 gebouwd naast een bestaande houten schuur voor R.A. v.d. Schoot uit Hillegom. De houten schuur werd later (rond 1927) vernieuwd en nog later gesloopt. Het betreft een schuur van drie bouwlagen, hetgeen uitzonderlijk is. In de woonplaats van de opdrachtgever, Hillegom, was echter al in 1905 een drielaagse schuur met plat dak gebouwd (Leidsestraat 182) hetgeen tot voorbeeld gediend kan hebben. Bovendien is het een vroeg voorbeeld van dit type stellingenschuur. Andere grotere schuren van dit type in de regio (Hillegom, Sassenheim) stammen uit de jaren twintig. In Wassenaar is de schuur uniek.

In de huidige situatie is het metselwerk van de schuur lichtbruin geschilderd. Voorts zijn de invullingen van de gevelopeningen niet oorspronkelijk.

Over de bollencultuur in Wassenaar

De bollencultuur, die vanaf het laatste kwart van de 19de eeuw op de zandgronden langs de kust van Noord- en Zuid-Holland opkwam, was ook in Wassenaar een bedrijfstak van betekenis. Een concentratie van deze bedrijfstak was er vooral aan de noordzijde van het dorp in de omgeving van Oostdorp, de Katwijkse- en de Rijksstraatweg, maar ook de Spinbaan. Het ging hier om een bedrijfstak met veel kleine zelfstandigen, veelal familiebedrijven. Vanaf de Eerste Wereldoorlog tot na de Tweede Wereldoorlog kende Wassenaar een bloeiende bollencultuur met circa 200 telers. Na de oorlog waren dat er nog slechts vijftig en nam dit aantal gestaag af. Door de schaalvergroting

en oprukkende woningbouw is het kleinschalige bollenlandschap, inclusief de bijbehorende hagen, inmiddels herverkaveld, bebouwd, dan wel herontwikkeld tot natuur. Een bescheiden aantal van de bijhorende, kenmerkende bedrijfsgebouwen vormt de enige fysieke herinnering aan het letterlijk 'bloeiende' verleden van Wassenaar. De meeste, zowel in hout als in steen opgetrokken bollenschuren, vaak met bijbehorende woning, zijn inmiddels gesloopt. Een aantal behouden bollenschuren zijn herbestemd tot woonhuis, waarbij hun herkenbaarheid in hoge mate is afgenomen, zoals de voormalige schuur op de hoek Santhorstlaan-Middelweg en de bollenschuur van Nellesteyn aan de Oostdorperweg. De nog resterende woonhuizen met bollenschuren bevinden zich vooral langs de Oostdorperweg en omgeving en laten zien dat deze bedrijfstak zich vooral in dit noordelijk deel van de gemeente het langst heeft gehandhaafd.

De gronden ten noordwesten van de Katwijkseweg behoorden voordat ze als bollengrond in gebruik werden genomen tot de buitenplaats Rijksdorp. Het huis van deze in oorsprong zeventiende-eeuwse buitenplaats werd in 1919 gesloopt, waarna een deel van de gronden werden bestemd voor de aanleg van een villawijk en een ander deel in gebruik genomen werd als tuinbouwgrond. Behalve een aantal bomenlanen en vijverpartijen herinnert nog weinig aan Rijksdorp. Van de bollencultuur resteert aan de Katwijkseweg nog slechts een aantal woonhuizen van bollenkwekers, waaronder Katwijkseweg 20, het bedrijf Lentevreugd van Overdevest op Katwijkseweg 19a en de stellingenschuur schuin achter (ten noorden van) Katwijkseweg 34. Het bedrijf op Katwijkseweg 20 werd in 1985 beëindigd. De bollenschuur behorend bij Katwijkseweg 20 lag in het land, op Katwijkseweg 18. Deze schuur is afgebrand en onlangs is de bijbehorende loods afgebroken in verband met de natuurontwikkeling. Langs Hoge Klei resteren nog enkele bedrijven, zoals J.A. Schrama & Zoon aan de Verlengde Hoge Klei. Aan de Oostdorperweg, waar vooral kleinschalige bollenbedrijven gevestigd waren, staat nog een viertal woonhuizen met bollenschuren erachter namelijk op huisnummers 46-46a; 62; 159; 169-171. Behalve dat ze gering zijn in omvang, zijn al deze schuren in hun hoofdvorm aangetast door veelal meerdere verbouwingen – de schuur achter huisnummer 169-171 is in dat opzicht nog het meest gaaf bewaard gebleven.

Aanvankelijk waren de meeste bollenschuren van hout, maar vanaf het begin van de twintigste eeuw, namen de stenen gebouwen de overhand. Het betrof in beide gevallen één of tweelaags rechthoekige schuren met een kap. Tijdens het Interbellum (1918-1940) ontwikkelde zich bollenschuren met een (overstekend) plat dak. Parallel aan deze architectonische ontwikkeling verliep de bedrijfsontwikkeling, die gericht was op het optimaliseren van de condities van het bewaren, drogen, ventileren en verwerken van de bloembollen. De houten stellingen ofwel de tableaux maakten deel uit van de vloer- en dakconstructie. Kenmerkend voor het oudste type bollenschuur zijn de reeksen met tochtdeuren in de langsegevels om de op stellingen gelegen bollen goed te kunnen laten drogen. De tegenover elkaar geplaatste openingen van de vloer tot aan het plafond werden opengezet om te zorgen voor enige tocht. Met een potkachel werd de luchtvochtigheid geregeld. Vanaf de jaren twintig van de twintigste eeuw werd met handhaving van de karakteristieke hoofdvorm, meer en meer gebruik gemaakt van geforceerde ventilatie. Dat betekende vaak een toevoeging van stookhuizen. Bij deze generatie bollenschuren waren de openingen van een kleiner formaat. Maar ook deze schuurruimten werden gaandeweg vervangen. Veel bedrijven gingen met de tijd mee en kozen voor de verrolbare gaasbakken en later de kubkisten; daardoor werden de meerlaagse bollenschuren onpraktisch en overbodig.

Stedenbouwkundige aspecten

De schuur staat vrij in het veld, ten noorden van Katwijkseweg 32 en ten noordwesten van Hotel Wassenaar aan de Katwijkseweg 33. De schuur staat circa 100 meter van de weg, op de grens van agrarisch land en het natuurgebied. De schuur wordt bereikt via een onverharde weg die achter de huizen Katwijkseweg 25 tot en met 32 langs loopt.

Architectonische beschrijving¹

Vrijstaande bollenschuur op een rechthoekige plattegrond in drie bouwlagen in baksteen opgetrokken en voorzien van een plat dak. Het opgaand werk is in kruisverband opgetrokken; accenten bestaan uit strekken en rollagen. De zuidwestgevel is voorzien van trapsgewijs uitkragende 'schoulers' en is boven de dakvoet uitgemetseld en voorzien van een ezelsrug als afdekking. Aan de langsgevels is het dak afgewerkt met houten delen. De rechtgesloten gevelopeningen in staand formaat bevinden zich in een strak ritme en lopen (zoals gebruikelijk bij dit type schuur) van vloer tot vloer.

Interieur

De houten constructie is bewaard gebleven en bestaat uit houten balken die van langsgevel tot langsgevel lopen. Kenmerkende elementen zoals de stellingen zijn deels verwijderd. De structuur van centrale gang met aan weerszijden stellingen is herkenbaar gebleven. Er zijn nog enkele kleine elementen bewaard gebleven, zoals een houten trap en een hijsinstallatie.

Waardstelling

Het bollenschuur is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar

- als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkeling van Wassenaar en de Katwijkseweg en de bollencultuur alhier in het bijzonder;
- als representatief, groot, vroeg gebouwd en herkenbaar voorbeeld van een bollenschuur van het type stellingenschuur;
- vanwege de gaaf bewaarde en vrijstaande hoofdvorm, grotendeels gaaf bewaarde gevelopeningen en het eigentijdse en typerende materiaalgebruik;
- als enige bollenschuur van de schaars bewaard gebleven bollenschuren in Wassenaar die in zijn hoofdvorm gaaf is en als meest gaaf bewaard gebleven schuur in detaillering en in interieur;
- vanwege de zeer beeldbepalende ligging in de landerijen aan de Katwijkseweg;
- vanwege de ligging in en als onderdeel van een gebied met hoge landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten namelijk het van rijksweg aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap.

Bijlagen

Foto's situatie 2012; afbeelding Google Earth; kadastrale kaart.

Literatuur/bronnen

Gemeentearchief/bouwdossiers; bezoek ter plaatse 17 januari 2012.

Goor, N. van, Nizet, L., 'De architectuur van de bloembollencultuur in Monumenten van een nieuwe tijd, in: Jaarboek Monumentenzorg 1994, Zwolle/Zeist 1994.

Lit, R. van, Scheffer, C., Boerenerfgoed, het boerderijenboek van Voorschoten en Wassenaar, Hollandsche Rading 2006.

Mooyman, N., Het ontstaan en de teloorgang van de Wassenaarse bollenteelt, in: Koopmansgeest-Monumenten van de handel. Open Monumentendag Wassenaar 2002.

Mooyman, N., Het voorjaar bloeit niet meer in Wassenaar, in: Wassenaar op de kaart, Wassenaar Open Monumentendag 2009.

Nijhof, P., Schulte, P., Herbestemming bollenschuren, in: Jaarboek Monumentenzorg Instandhouding, Zeist/Zwolle 1999.

Popma, M., Beelden van bollenschuren, het cultureel erfgoed van de Bloembollenstreek 1850-1940, Lisse 1998.

Scheffer, C., 'Jongere bouwkunst en stedenbouw, Wassenaar', provincie Zuid-Holland, 1993.

¹ Deze beschrijving is geen uitputtende beschrijving maar een beknopte schets van de belangrijkste aspecten ten aanzien van hoofdvorm, materialen en detaillering.